

ВІДГУК РЕЦЕНЗЕНТА

**к.е.н., доцента кафедри публічного управління і адміністрування
Сумського національного аграрного університету
ХАРЧЕНКО Тетяни Олександрівни,
на дисертаційну роботу Пугача Юрія Васильовича
на тему «Розвиток фінансової децентралізації в Україні»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

1. Актуальність теми дисертації.

Тема дисертаційного дослідження присвячена вирішенню наукового і прикладного завдання стосовно розвитку фінансової децентралізації в Україні. За останні роки Україна пройшла значні зміни в економічній, соціальній та політичній сферах, що ставить перед державою необхідність вдосконалення механізмів перерозподілу місцевих фінансів. Особливо важливою стає тема децентралізації, яка дозволяє забезпечити більш ефективний та прозорий розподіл фінансових ресурсів між різними рівнями влади. Складність управління фінансовими ресурсами бюджетів підкреслює важливість використання відповідних інструментів для досягнення бажаних результатів. Фінансова децентралізація значно розширила можливості місцевих бюджетів і створила умови для планування розвитку територій. Сучасний стан у державі відзначається нестабільністю та впливом ряду негативних факторів. Впровадження воєнного стану стало серйозним викликом для місцевих бюджетів. Висвітлені проблеми, зокрема, покращення передбачуваності для сталого фінансового забезпечення місцевих бюджетів, залишаються серед завдань органів влади у системі макрофінансового управління. В умовах невизначеності, подане до рецензування дослідження є актуальним, своєчасним, тому що фінансова децентралізація в Україні набуває не лише фінансового аспекту, але й стратегічного напрямку, що визначає спосіб функціонування та розвитку місцевого самоврядування, розбудови стійкого та ефективного державного управління, особливо в контексті сучасних викликів, які стоять перед країною.

2. Зв'язок з науковою тематикою.

Обраний напрям дисертаційного дослідження враховує актуальні положення нормативно-правової бази та тенденції розвитку фінансової децентралізації в Україні в контексті реформування місцевих фінансів.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фінансів, банківської справи та страхування Сумського національного аграрного університету. Представлені в дисертації результати є частиною науково-дослідної роботи з виконання державної бюджетної теми «Інституційне забезпечення сталого розвитку сільських територій в умовах адміністративно-територіальної реформи» (номер державної реєстрації 0117U004254), у межах якої автором досліджено аспекти організації місцевого самоврядування в Україні, розроблено науково-методичні рекомендації в частині впровадження методології з оцінки фінансової децентралізації в рамках податкової та видаткової політики.

3. Наукова новизна і теоретичне значення дисертації.

Пугач Ю.В. у своїй роботі надає чітко аргументовані та надійні наукові результати, висновки та рекомендації, що робить його дослідження цінним внеском у розвиток фінансової децентралізації. Положення, винесені автором у пункти наукової новизни, не викликають заперечень, а їхній рівень визначений у відповідності з науковими напрацюваннями. Серед наукових здобутків дисертанта слід виділити наступні:

- вперше запропоновано заходи активізації інвестиційної привабливості регіонів в умовах повоєнного відновлення країни на основі запровадження мікрорегіонів пріоритетного розвитку, що передбачає взаємодію окремих галузей економіки, громадського сектору, місцевих органів влади.

- у дисертації вдосконалено наукове розуміння поняття фінансової децентралізації, що віддзеркалює особливості перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні;

- удосконалено та розвинуто методику комплексного інтегрального оцінювання на основі статистичної інформації, що дає змогу формувати об'єктивну характеристику рівня фінансової забезпеченості регіонів, оцінювати фінансові можливості на перспективу. Запропонована методика дає можливість провести комплексну оцінку ресурсно-функціональних складових, вивчити динаміку змін інтегральних значень та забезпечити моніторинг кількісних параметрів, необхідних для досягнення бажаного рівня фінансового стану регіонів;

- удосконалено стратегію оцінки та забезпечення видаткової частини місцевих бюджетів з виокремленням етапів запровадження: визначення цілей потенційних витрат, зосередження на відборі методики розрахунку обсягів потреб у фінансуванні, застосування обраного підходу, перевірка та коригування прогалин у фінансуванні;

- набули подальшого розвитку науково-методичні підходи визначення зв'язку між фінансовою децентралізацією та соціально-економічним розвитком регіонів, в основу якого покладено врахування показника валового регіонального продукту. Застосований багатofакторний кореляційно-регресійний аналіз дозволяє виявляти проблеми та вчасно реагувати на зміни фінансової політики в регіонах;

- на основі проведених досліджень набули подальшого розвитку науково-практичні рекомендації з метою збільшення частки власних фінансових ресурсів у дохідних базах місцевих бюджетів України;

- у рамках дослідження розвинуто науково-практичні рекомендації щодо ринку муніципальних облігацій в Україні, що включають пропозиції щодо підготовки підрозділів органів місцевого самоврядування, залучення агенцій місцевого розвитку до виконання завдань з надання місцевих гарантій та покращення інвестиційного клімату. Впровадження цих рекомендацій сприятиме розширенню фінансових можливостей місцевого самоврядування та відновленню інфраструктури на постраждалих територіях;

- набули подальшого розвитку економетричні підходи побудови оптимальних моделей з застосуванням передових підходів машинного навчання, що розширює можливості визначення факторів впливу на видатки місцевих бюджетів.

4. Практичне значення результатів дисертації.

Практичне значення отриманих у дисертації результатів полягає у можливості практичного використання розроблених методичних підходів і конкретних рекомендацій щодо управління місцевих фінансів в умовах повоєнного відновлення країни.

Розроблені здобувачем науково-методичний підхід на основі кореляційно-регресійного аналізу отримав практичне втілення в Степанівській селищній територіальній громаді, що розкриває перспективи збалансування бюджетних надходжень з видатками. Окремі пропозиції

знайшли своє втілення у процесі розробки Стратегії розвитку громади на довгострокову перспективу (довідка №952-06-11 від 26.06.2023 р.).

Окремі положення дисертації Пугача Ю.В. використані в плануванні видаткової частини Річківської сільської територіальної громади. Використання сучасних економіко-математичних підходів у стратегії оцінки та забезпечення видаткової частини бюджету Річківської СТГ дало можливість провести більш глибокий аналіз ризиків та ключових факторів, що обумовлюють динаміку видатків (довідка №03-12/569 від 09.05.2023 р.).

Пропозиції щодо партнерства між державою та бізнесом у повоєнному відновленні країни розглянуті керівництвом ТОВ «ГРАНД МЕТА» та взяті до уваги для подальшого впровадження у частині інвестування коштів у муніципальні цінні папери (довідка №43/524 від 24.05.2023 р.).

5. Головні результати, отримані особисто автором.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації підтверджують належний рівень теоретичної підготовки Пугача Ю.В., свідчать про обізнаність здобувача з результатами наукових досліджень інших учених із зазначених у дисертації наукових завдань, що підтверджується узагальненням і аналізом значної кількості наукових публікацій з питань теоретичних засад і проблемних аспектів побудови дієвого механізму управління місцевими фінансами, удосконалення методів оцінки рівня фінансової децентралізації, ефективності інструментів регулювання, прогнозування і пошуку довгострокових джерел забезпечення ресурсами бюджетів.

Доведеність висновків, які представлені дисертантом, ґрунтується на вмілому використанні різноманітних методів та прийомів наукового пізнання. Автором було використано наступні загальнонаукові методи дослідження: діалектичний (системний підхід до вивчення економічних явищ, під час розгляду теоретичних засад функціонування бюджетної системи); аналізу (у процесі вивчення тенденцій функціонування між рівнями бюджетної системи); дедукції (для структурної побудови роботи, вивчення предмету дослідження); абстрактно-логічний (при теоретичному узагальненні сутності і змісту фінансової децентралізації); індукції та узагальнення (з метою формування висновків дисертаційного дослідження). Також автором було використано спеціальні методи: статистичний (з метою збирання, порівняння, обробки та аналізу даних); табличний і графічний (для наочного відображення

стану місцевих бюджетів, опису результатів дослідження); кореляційно-регресійний аналіз (для вивчення тісноти зв'язку між фінансовою децентралізацією та соціально-економічним розвитком регіонів).

Дослідник в своїй роботі ретельно аналізує динаміку змін у фінансовій сфері після впровадження децентралізації, оцінює позитивні та негативні наслідки цього процесу. Зокрема, акцентується увага на тому, як рішення на центральному рівні впливають на фінансовий стан та розвиток регіонів, а також як вони відповідають на потреби громадян. Усе це дало змогу здобувачу особисто сформулювати наукове завдання – поглиблення теоретичних положень, методичних підходів і розробки практичних рекомендацій щодо розвитку фінансової децентралізації. За змістом, структурою та оформлення дисертація повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Робота написана українською мовою.

Дисертаційна робота була перевірена на наявність текстових запозичень. Результати аналізу звіту перевірки на плагіат на наявність текстових запозичень (програма Strike plagiarism) рецензованої дисертаційної роботи, дозволяють зазначити, що дисертаційна робота Пугача Юрія Васильовича на тему «Розвиток фінансової децентралізації в Україні» є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень згідно постанови КМУ від 12.01.2022 № 44 п. 9. Використані ідеї, результати та тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Кількість наукових публікацій.

Ознайомлення з роботою Пугача Ю.В. дозволяє зробити висновок, що основні положення достатньо повно висвітлені в опублікованих за темою дисертації 13 наукових працях загальним обсягом 5,13 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,95 друк. арк., у тому числі: 1 розділ в колективній монографії; 6 друкованих статей у виданнях, включених до переліку фахових видань України.

1. Puhach Y. Conceptual Approaches to Estimating Regional Economic Development Under Administrative-Financial Decentralization in Ukraine. *Sustainable Development of Rural Areas: Institutional Supply and Challenges of Reform* : monograph / ed. by L. I. Mykhailova. Warsaw: RSGlobal Sp. zO.O. 2020. P. 132-137. DOI: <https://doi.org/10.31435/rsglobal/003>

2. Геєнко М. М., Пугач Ю. В. На шляху до самостійності регіонального розвитку: міжнародний досвід, загрози та можливості для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27. ч. 1. С. 29-33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-5> (автором проаналізовано міжнародний досвід фінансового забезпечення регіонального розвитку).

3. Пугач Ю. В. Діагностика рівня фінансової децентралізації місцевих бюджетів на основі інтегрального оцінювання. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 3(26) С. 92-97. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-3-16>

4. Пугач Ю. В. Економетричне моделювання впливу детермінант фінансової децентралізації на економічну спроможність регіонів. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 69. С. 71-76. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.69-12>

5. Пугач Ю. В. Особливості сутності поняття «фінансова децентралізація»: бібліометричний аналіз, детермінанти регіональної ідентичності. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. С. 1-7. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-71>

6. Пугач Ю. В. Мікрорегіони пріоритетного розвитку як альтернативний напрямок зміцнення регіональної економіки та фінансової децентралізації. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. № 2. т. 8. С. 360-365. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-2-52>

7. Пугач Ю. В. Сучасні економетричні підходи машинного навчання у моделюванні факторів впливу на видатки місцевих бюджетів. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 3(261). С. 67-74. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-261-67-74>

8. Пугач Ю. В. Щодо деяких аспектів сталого розвитку регіонів під впливом глобальних викликів. Міжнародної н.-практ. інтернет-конф. пам'яті професора М.Г. Михайлова «Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобалізації», СНАУ, м. Суми, 22 листопада 2018 р., С. 288-291.

9. Пугач Ю. В. Розвиток фінансової децентралізації в Україні: наповнюваність та контроль використання коштів місцевих бюджетів. Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми

економіки, обліку, фінансів та права в XXI столітті”, ЦФЕНД, м. Полтава, 26 жовтня 2021р., С. 30-31.

10. Пугач Ю. В. Можливості підвищення ефективності формування та використання фінансових витрат адміністративних одиниць. Міжнародна мультидисциплінарна інтернет-конференція "Світ наукових досліджень". Випуск 10, м. Тернопіль, за сприянням та при активній участі Громадської організації "Наукова спільнота" та Wyższej Szkoły Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (м.Переворськ, Польща), 23-24 червня 2022 р., С. 40-43.

11. Пугач Ю. В. Економетричні підходи машинного навчання у моделюванні соціально-економічного розвитку регіонів. Всеукраїнська науково-практична конференція, СНАУ, м. Суми, 14-18 листопада 2022р., С. 265.

12. Пугач Ю. В. Облігації місцевих позик як джерело фінансування регіонального розвитку. XLIII міжнародна науково-практична конференція «Наука та інновації: глобальні виклики», Myśl Naukowa, м. Варшава, Польща, 19-20 грудня 2022 р., С. 94-98.

13. Пугач Ю. В. Зміна парадигми публічного управління: інновації як ключовий стимул економічного зростання мікрорегіонів пріоритетного розвитку. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін», ПДАУ, м. Полтава, 26 жовтня 2023 р., С. 802-804.

В опублікованих працях розкривається сутність та зміст наукових положень, що представлені до захисту. У роботах, опублікованих у співавторстві, чітко зазначено особистий внесок здобувача. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, наведені в дисертації, пройшли апробацію на 6 науково-практичних конференціях.

Наукові публікації відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

7. Зауваження і побажання до змісту.

Поряд з позитивною оцінкою дослідження, за окремими положеннями, висновками та рекомендаціями, наведеними у дисертаційній роботі, слід

виділити окремі зауваження та дискусійні моменти, які мають рекомендаційний характер та слугують підставою для наукової дискусії:

1. У підрозділі 1.2 автор приділяє значну увагу закордонному досвіду розподілу фінансових ресурсів між бюджетними рівнями. Натомість дисертаційна робота значно виграла б за умови ширшого розкрити аналітики щодо податкових ставок місцевих бюджетів у країнах з успішними прикладами реформ місцевого самоврядування та відображення світових тенденцій управління місцевими фінансами, рекомендацій щодо практичного застосування успішних практик.

2. Автор використовує вдосконалену методику комплексного інтегрального оцінювання рівня фінансового забезпечення адміністративно-територіальних одиниць з подальшим рейтингуванням у другому розділі роботи. Доцільно було би з'ясувати як зміна рейтингу, а відповідно, наповнення яких компонент може впливати на зміцнення фінансової бази місцевих органів влади у майбутньому.

3. Автором запропоновано застосування економетричних підходів машинного навчання у моделюванні факторів впливу на видатки місцевих бюджетів та фінансування окремих напрямків діяльності у третьому розділі дисертаційної роботи. Ця розробка має потенціал для підвищення ефективності планування та розподілу бюджетних ресурсів адміністративно-територіальних одиниць. Практичне застосування потребує додаткових досліджень щодо визначення конкретних методів та алгоритмів машинного навчання, а також їхньої надійності та валідності. Варто було б запропонувати модель менш трудомістку для практичного застосування, наприклад, модель факторного впливу, яка б полегшила оцінку показників та поліпшила наочність отриманих результатів.

4. Запропонована у підрозділі 3.3 концепція побудови мікрорегіонів пріоритетного розвитку є досить перспективною, оскільки має потенціал для активізації інвестиційної привабливості регіонів. Однак, її реалізація потребує уточнень щодо визначення конкретних критеріїв визначення мікрорегіонів пріоритетного розвитку, а також механізмів їхнього функціонування, врахування ризиків та обмежень.

5. Позитивно оцінюючи проведені дослідження щодо емісії облігацій фондів місцевого розвитку, доцільно було б звернути увагу і на інші

альтернативні джерела формування ресурсної бази місцевих бюджетів з урахуванням закордонного досвіду та регіональних особливостей, оскільки це може призвести до збільшення боргового навантаження на місцеві бюджети.

Проте вказані зауваження лише додатково дають змогу переконатися у складності та багатоаспектності проблеми, яка вирішується у дисертаційній роботі і суттєво не впливають на її наукову і практичну значущість.

8. Відповідність дисертації спеціальності та профілю ради

Представлена до захисту дисертаційна робота є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка відповідає актуальним проблемам управління місцевими фінансами та враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи щодо проблематики розвитку фінансової децентралізації. Дисертаційна робота **Пугача Юрія Васильовича** «Розвиток фінансової децентралізації в Україні», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – Управління та адміністрування за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значенням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності.

Рецензент:

к.е.н., доцент кафедри
публічного управління
та адміністрування
Сумського національного
аграрного університету

Тетяна ХАРЧЕНКО

Підписано: Харченко Т.
Зв'язувач: Шабченко І.В.
Провідний фахівець